

Rovfuglenes Ruter paa Foraarsstrækket over Als.

Af OLAF BEHREND'S.

(With a Summary in English: The Routes of Birds-of-Prey
on their Spring-Migration over the Island of Als.)

Paa Baggrund af den tiltagende Interesse for Rovfuglenes Træk og i Tilslutning til den igangværende Undersøgelse af samme (BLUME og FRÖLICH 1946, p. 243—256) vil jeg fremkomme med dette Rids over Rovfuglenes Ruter paa Foraarsstrækket over Als og en Del af Sundeved. De til Grund liggende Iagttagelser, af hvilke de fra tidligere Aar er mere tilfældige og fragmentiske, tilstræber saavidt muligt at danne et Helhedsbillede af Trækkets Forløb. Ruterne er anskueliggjorte paa Kortskitsen (Fig. 1). De vigtigste Ruter er af praktiske Grunde navngivet.

Sønderskovruten.

9. 4. 1944 ved 13-14-Tiden set 20 Musvaager (*Buteo buteo*) flyvende fra Havet ind over den vestlige Del af Sønderskoven kommende fra Skelde Kobbelskov (jævn, frisk SØ., Solsk.).
5. 4. 1947 Kl. 11—12 set ialt 60 Musvaager og en Spurvehøg (*Accipiter nisus*) trækkende over Sønderskoven fra den vestlige Del af Kysten og nordpaa. 6 Musvaager fulgtes i Kikkert 10×50 fra Skelde Kobbelskov (VNV.-Blæst, Solsk.).

Som det vil ses af Kortskitsen (Fig. 1), deler Sønderskovruten sig i to Forgørelser; disse er atter hver for sig udskilte i to "Forskydninger", der væsentlig benyttes skiftende efter Vinden. Til en saadan "Forskydning" maa regnes ca. Halvdelen af Vinkelomraadet mellem de to samhørende Ruter. I Tilslutning hertil foreligger: 30. 3. 1947 Kl. 10,15 til 11,15 set ialt 15 Musvaager og tre Spurvehøge paa Træk over Skoven; de gik alle nordpaa, og før Madeskoven bøjede 2 + 1 Musvaager af mod Ø.-ØNØ. til Eggen lidt Syd for Miang Sø; 1 fortsatte videre mod N. over Augustenborg Park mod Ketting Nor, medens Resten bøjede mod NØ., ca. mod Ketting (jævn SØ., skyet).

En lille Iagttagelse af denne Forgørelse med Vestenvind: 27. 4. 1947 Kl. 10 saas over Madeskoven en Skrue paa 8 Musvaager kommende fra Sønderskoven og gaaende nordpaa over

Ketting Nor, hvor Retningen blev mere NNØ.; endnu en Musvaage fulgte efter fra Sønderskoven, medens en anden forlod Sønderskoven i NØ.-Retning mod Fynshav Egnen. (VSV., Blæst, lidt Solsk.).

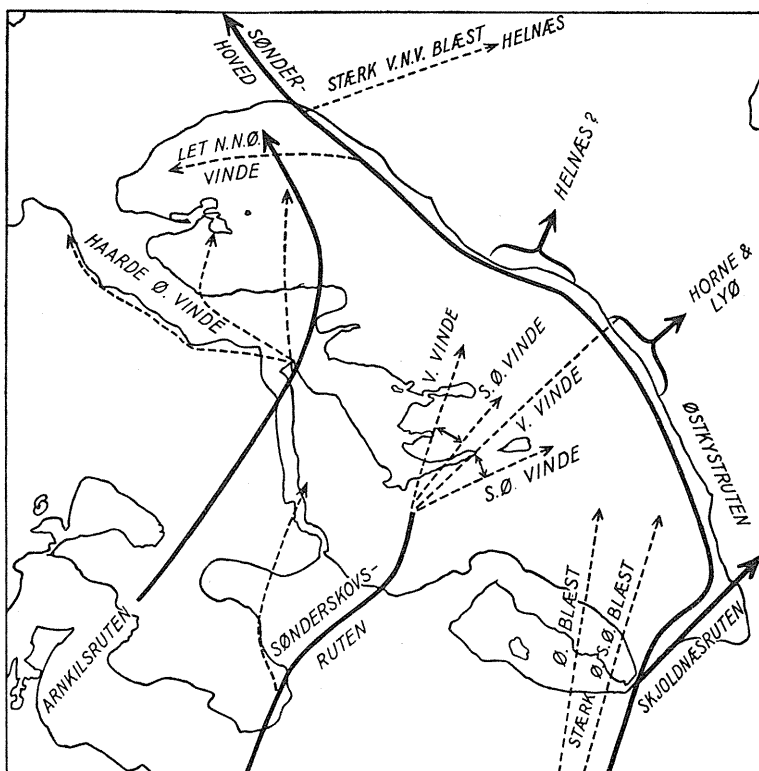

Fig. 1. Kortskitse over Rovfuglenes Foraars-Ruter over Als og en Del af Sundeved. — Ubrudte Linjer viser de vigtigste Trækruter, stiplede Linjer angiver "Forskydningerne".

Map showing spring migration-routes of birds-of-prey over the island of Als and a part of Sundeved. — Unbroken lines indicate main migration-routes, broken lines indicate ramifications of the routes.

At Vejen over Ketting Nor saaledes benyttes meget med vestlige Vinde viser følgende: 25. 3. 1935 set en Skrue paa 6 Musvaager gaaende nordpaa over Madeskoven mod Ketting Nor (frisk VSV., overskyet). 14. 4. 1946 gik over Middag paa kort Tid 30 Musvaager over Ketting Nor mod N.-NNØ. fra Egnen Nord

for Augustenborg Park (svag V., Solsk.). 18. 5. 1947 ved 11-Tiden over Ketting Nor 2 Musvaager fra Augustenborg Park mod N.-NNØ. + 2 Musvaager og 1 Hvepsevaage (*Pernis apivorus*) over Østranden af Noret mod N.-NNV. (Fuglene over Østranden hidrører dog sandsynligvis fra en anden Rute, der behandles senere). Musvaagerne maa i Betragtning af det sene Tidspunkt antagelig kunne anses for *Buteo b. intermedius* (svag V., Solsk.).

At Vejen over Miang Sø benyttes stærkt med SØ.-Vind viser følgende: 17. 4. 1941 Kl. 11—13 set ca. 100 Musvaager og 15 Spurvehøge mod NØ. over den sydøstlige Del af Miang Sø (Jævn SØ., af og til Solsk.).

Paa den østligste Forgrening er observeret Udflyvning fra Als: 13. 4. 1947 i Fynshav-Egnen set en Skrue paa 7 Musvaager, der kom fra SV. og gik imod Kysten, hvor 5 trak ud imod Horne, medens 2 delte sig ud og fulgte Kysten mod NV.; noget forinden saas ligeledes en Skrue paa 7 Musvaager her, hvoraf 5 trak ud imod Horne eller Lyø og 2 gik NV. med Kysten (Let NV., Solsk.). 20. 4. 1947 i Fynshavegnen set en Skrue paa 9 Musvaager i stor Højde trækkende ud imod Horne eller Lyø øjensynligt kommende fra VSV. (SV.-Blæst, Solsk. og hvide Skyer).

I hvor høj Grad den nordligste Forgrening derefter er rettet mod NNØ. eller N., kan Iagttagelser fra Helnæs paa Fyn muligvis give et Fingerpeg om. Sønderkovsruten er hidtil fulgt tilbage til Skelde Kobbelskov, i hvis Nærhed Indgangen fra Angel selvsagt maa ligge. Meget tyder paa, at denne finder Sted ved Borreshoved. Her saas tilfældigt 23. 3. 1946 hen paa Eftermiddagen 1 Vandrefalk (*Falco peregrinus*) trækkende ind fra SSV., tillige med et stærkt Træk af Krager (*Corvus cornix*); 2 Musvaager fouragerede ved Skrænterne uden at trække (NV.-Blæst, Solsk.). De næste Iagttagelser, der tog Sigte paa Indflyvning her, var ikke fulgt af megen Held: 4. 4. 1947 var der Snestorm; 19. 4. 1947 var der SØ.-Blæst med Solsk., og Trækket var "forskudt" østpaa til Arnkilsruten (hvorom senere); dog havdes Kl. 14—15,20 Indflyvning af 1 Vandrefalk og 1 Spurvehøg fra SSV. mod NNØ. 21. 4. 1947 var der stærk VSV.-Blæst med Solsk. og drivende Skyer, og mod Forventning observeredes Indflyvning af 1 Musvaage, der sydfra kæmpede sig frem lavt over Fjorden; i Egnen saas 1 Vandrefalk.

Af Iagttagelserne d. 19. 4. 1947 synes at fremgaa, at Sønderkovsruten næsten ikke benyttes med stærk SØ.-Vind. De relativt hyppigt trækkende Vandrefalke over Borreshoved forekom mig ret paafaldende paa Baggrund af, at jeg endnu aldrig har set Vandrefalk over Sønderskoven om Foraaret i Aarene 1934—47. Jeg anser det saaledes for sandsynligt, at nogle Fugle, fortrinsvis Arter, der ikke i saa høj Grad tiltrækkes af Skoven, som f. Eks. Vandrefalk, ikke bøjer over til Sønderskoven, men fortsætter videre mod N.-NNØ. Som vage Fingerpeg for denne Antagelse foreligger to smaa tilfældige Iagttagelser: 10. 5. 1947 trak 1 Taarnfalk (*Falco tinnunculus*) lavt N.-NNØ. ved Vestermark Nord for Sønderborg (ØNØ.-Blæst, Solsk., klart). 13. 5. 1945, Aften, set 2 gl. Rørhøge ♂♂ (*Circus aeruginosus*), der syntes at være kommet sydfra og som slog sig til Ro for Natten i Kær Vig, hvor Arten ikke ruger. Det er muligt, at denne sandsynlige, relativt ret svage Rovfuglerute et eller andet Sted forgrener sig i Lighed med Sønderkovsruten, hvoraf den jo faktisk er en Udløber.

Om Sønderkovsruten kan sluttelig fastslaas, at den benyttes ret stærkt med vestlige Vinde og moderat SØ.-Vind. (En Gang har jeg set Træk over Sønderskoven med Ø.-Luftning, nemlig 3 Spurvehøge sammen mod N., 26. 3. 1934.)

Arnkilsruten.

I Modsætning til Sønderkovsruten benyttes denne Rute ret meget med stærk SØ.-Vind og andre østlige Vinde; øjensynlig bestaar der en vis Forbindelse af forskydningsmæssig Karakter mellem disse to Ruter: 19. 4. 1947, da Trækket som før nævnt laa næsten nede ved Borreshoved med SØ.-Blæst, observeredes under Forbifarten Nordvest for Broager Kl. 13—13,05 glidende Træk af ialt 8 Musvaager, der kom fra SSV. og gik over Bøffelkobbekobbel Skov videre mod NNØ.; her afbrød jeg imidlertid Observationerne for at naa Borreshoved.

Med Iagttagelser fra Arnkilsøre kunde Ruten videreføres: 2. 5. 1947 med stærk ØNØ.-Blæst og Solsk. saas Kl. 14—14,30 1 + 3 Musvaager kommende fra Sandbjerg Storskov og besværligt arbejdende sig over til Arnkil Fredskov, hvor de derpaa kørte fast. 3. 5. 1947 med meget stærk Ø.-Blæst og Solsk. kom hen paa Efterm. 1 + 2 Musvaager, men kørte atter fast ved

Fredskoven; en anden Fugl naæde endog ikke over Alssund; en Fugl, der havdes lavt paa nært Hold, kunde henføres til Østlig Musvaage (*Buteo b. intermedius*), en brun Fugl med rødbrunligt Haleparti. 10. 5. 1947 Kl. 13—15 med ØNØ-Blæst og Solsk. set 3 + 2 + 1 Musvaager, der ved Fredskoven ikke kom længere for Vinden, samt endnu en Musvaage, der ikke kom

Fig. 2. Udsigt fra Arnkilsøre mod Sandbjerg Storskov.
View from Arnkilsøre towards Sandbjerg Storskov.

over Alssund. 1 Taarnfalk kom fra Sandbjerg Storskov og gik over Arnkilsøre og mod N. til Brandsbøl Skov; ogsaa 2 Dværgfalk (*Falco columbarius*). Endvidere trak en Blaa Kærhøg (*Circus cyaneus*) over fra Sandbjerg Storskov; ogsaa en Spurvehøg paa Træk.

15. 5. 1947 Kl. 9,30—10,30 saas sammesteds 3 Musvaager (antagelig *Buteo b. intermedius*) fra samme Udgangspunkt trækende til Stevning Næs. Derpaa 8 + 2 Hvepsevaager sammesteds fra, men gaaende Ø.-ØNØ. til Stolbro og videre i samme Retning. (Svag ØSØ., Solsk.)— Ved Arnkilsøre var alle Dagene som oftest stærkt Træk af Maager mod Ø.-ØNØ. samt Træk af Svaler mod N.-NØ.— At der ikke blot gaar Træk over Arn-

kilsøre med østlige Vinde viser følgende: 27. 3. 1938 gik i Løbet af Formiddagen en hel Del Musvaager enkeltvis højt over fra Sandbjerg Storskov til Stevning Næs (jævn VNV., halvklart).

Fra Stevning Næs en Iagttagelse til Videreførsel af Ruten: 11. 5. 1947 Kl. 11—13 med tiltagende ØNØ.-Blæst, klart og Solskin, set først 3 Musvaager saa højt over Arnkilsøre, at de ikke kunde følges; derpaa kom 1 Musvaage lavt her og gik op over Stevning Næs og videre nordpaa; en anden Musvaage kom paa samme Maade samt en Spurvehøg; ogsaa en Dværgfalk kom ind her, samt en Mængde Digesvaler (*Riparia riparia*). Nu blev Blæsten imidlertid stærkere og Musvaagerne kom som de andre Dage ikke længere end til Arnkils Fredskov og kørte fast; her saas saaledes en Skrue paa 7, der i lang Tid fløj planløst omkring. Noget efter saas imidlertid 1 Musvaage flyvende ud fra Fredskoven og i en Bue NV. over Als-Fjord, og ind ved Hardseshøj, hvor den fortsatte mod N.-NNØ.; lige i Hælene paa den kom 1 til og efter denne endnu 1; noget efter saas en Spurvehøg paa denne "Forskydning". Senere da Vinden var blevet endnu haardere, gik to Musvaager ud fra Fredskoven, men disse fulgte nu hele Kystlinien af Sundeved. Af Arnkilsrutens "Forskydninger", der ses paa Fig. 1, er den til Brandsbøl Skov benyttet af de bedste Flyvere. Den kunde videreføres den 4. 5. 1947 med en Dværgfalk mod N.-NNØ. over Oksbøl (stærk ØSØ.-Blæst og Solsk.). Arnkilsruten via Stevning Næs kunde videreføres d. 13. 4. 1947 med 3 Musvaager og 1 Spurvehøg mod NNV. i Oksbøl Egnen (let NNØ., Solsk.); samt med et Par Iagttagelser af daværende Postelev NIELS PEDERSEN, Nordborg: 25. 3. 1947 Kl. 8,30 set 3 Spurvehøge mod NNV. over Nordborg. 7. 5. 1947 Kl. 13 set 3 Musvaager mod NNV. over Nordborg (Svag ØSØ., klart og Solsk.).

Muligheden for Forgrening mod NØ., f. Eks. i Egnen ved Stevning Næs, kan under Omstændigheder ikke udelukkes.

Som det fremgaar af ovenstaaende, har det hidtil behandlede Rovfugletræk sin Indgang her til Landet fra Midt-Angels Kystomraade.¹⁾ Der foreligger imidlertid en anden vigtig Udspringsbase for Trækket her til Landet, nemlig Halvøen Gelting Birk paa Angels Nordøstkyst. Herfra gaar øjensynligt en Strøm

¹⁾ Maaske dog ikke Hvepsevaagerne mod Ø.-ØNØ. over Arnkilsøre d. 15. 5. 1947.

i NNØ.-Retning, og ved Sydkysten af Als er dette Træk udformet i de to nedennævnte Ruter:

Skjoldnæsruuten og Østkystruten.

12. 4. 1947 observeredes Indflyvningen ved Draget fra Kl. 14,15—15,05. Der havde været stille, overtrukket og ret uklart om Form., nu var det klaret mere op med en let VSV. Brise og Solskin. Ialt kom der 50 Musvaager, 9 Spurvehøge, 2 Taarnfalke og 1 Dværgfalk ind i lav Højde. Af disse tangerede 15 Musvaager Kysten flyvende mod NØ., og først hvor Kystlinien buer frem gik de ind over Land stadig mod NØ., hvilken Retning de fremdeles holdt, da jeg i Kikkert 10×50 saa dem forsvinde i det Fjerne. Fuglene er utvivlsomt trukket mod Skjoldnæs, hvor K. MADSEN jo har fastslaaet Rovfugletræk (BLUME og FRÖLICH 1946, p. 253). De øvrige 35 Musvaager kom fordelt i Smaagrupper ind ved Draget og fortsatte ca. NNØ., hvilket ogsaa var Retningen for de øvrige Rovfugle. Her kom endvidere en Flok Stære (*Sturnus vulgaris*), en Flok Krager og en Flok paa 5 Store Skalleslugere (*Mergus merganser*) trækkende ind og fortsatte mod N.-NNØ.; en Flok Tornirisker (*Carduelis cannabina*) syntes ogsaa at være kommet ind her. Forlængelsen af denne Rute fra Draget kunde iagttages tidligere paa Dagen fra et Punkt Nord for Birke-Pøl, hvor Kl. 13—14 observeredes ialt 2 Taarnfalke, 6 Spurvehøge og 1 ung Kongeørn (*Aquila chrysaetos*) trækkende fra VSV. ret lavt over den nordlige Del af Birke-Pøl og videre mod N. langs Kysten (Østkystruten). Paa samme Rute gik allerede fra Kl. 10: 1 Taarnfalk, Flokke af Krager og Alliker (*Coloeus monedula*) og nu og da Flokke af Tornirisker og Stære samt en Flok Viber (*Vanellus vanellus*). Ogsaa fra dette Punkt kunde samtidigt noteres Træk paa Skjoldnæsruuten, idet Kl. 13,30 en ung Rørhøg kom over Birke-Pøl og forsvandt mod NØ. Før Middag havdes ogsaa en Del Træk af Raager (*Corvus frugilegus*) paa denne Rute; men de havde vanskeligt ved at trække ud paa Grund af den daarlige Sigtbarhed.

Fra Birke-Pøl, der jo overflyves af begge Ruterne, foreligger endnu et Par fragmentiske Iagttagelser: 6. 4. 1934: 2 kredsende Musvaager, samt 1 Spurvehøg og 1 Vandrefalk flyvende over (Svag SØ., Solsk.). 15. 4. 1934: I Løbet af Formiddagen trak

jævnligt Musvaager over mod NØ., flere eller enkelte sammen, ogsaa en Spurvehøg lavt over. (Svag SØ., letskyet). 7. 4. 1935 Formiddag: 1 Spurvehøg kredsende, 1 Blaa Kærhøg gl. ♂ og 1 Laaddenbenet Musvaage (*Buteo lagopus*).

Indgangen ved Draget synes at kunne forskydes noget mod Vest med blæsende Østenvind: 10. 4. 1934 Eftermiddag havdes saaledes under Forbipassering en Række enkeltvis trækkende Rovfugle over Vejen ved Vibøge fra S.-SSV. mod N.-NNØ., ialt 6 Spurvehøge, 3 Taarnfalke og 1 Musvaage. (Ø.-Blæst, overskyet). Efter en mig foreliggende Iagttagelse blev der 4. 5. 1947 observeret en Skrue paa 6 Musvaager gaaende NNØ. Vest for Lystabild (stærk ØSØ.-Blæst og Solsk.). — Henholdsvis Østkystruten og Skjoldnæsruen?

Østkystrutens videre Forløb fra Birke-Pøl: 20. 4. 1947 ved Høgebjerg fra Kl. 12—14 set ialt 22 Musvaager, 4 Spurvehøge og 1 Dværgfalk, der kom op sydfra langs Kysten og trak videre mod NNV. langs Nørreskoven. Ruten kunde føres tilbage sydpaa, idet Kl. 14,20 2 + 1 Musvaage + 1 Spurvehøg saas mod NNV. langs Kysten ved Tandsryde og Kl. 14,40 saas Nord for Sarup 1 Musvaage mod Nord langs Kysten; Trækket var nu standset (SV.-Blæst og Solsk. med hvide Skyer). 8. 4. 1947 saas ved Høgebjerg Træk af 3 Musvaager, 1 Taarnfalk og 1 Dværgfalk samt 1 Glente (*Milvus milvus*); Fuglene kom sydfra og gik NV. Glenten afbrød dog Trækket og gik ned paa Fouragering (V.-Blæst, Solsk.). 13. 4. 1947 sammesteds Kl. 10—12 ialt 25 Musvaager, 8 Spurvehøge, 2 Taarnfalke, 1 Dværgfalk og 1 Fiskeørn (*Pandion haliaetus*) langs Kysten fra S. mod NV.; Fiskeørnen og andre fulgtes fra Blommeskobbel til Midten af Nørreskoven; ogsaa godt Træk af Bogfinker (*Fringilla coelebs*), Ringduer (*Columba palumbus*) og Krager (let NV., Solsk.). 27. 4. 1947 sammesteds og ved Nørreskoven set ialt 5 Dværgfalke mod NV.-N.; ogsaa flere Landsvaler (*Hirundo rustica*) mod N., 2-3 ad Gangen (VSV.-Blæst, skyet). 14. 4. 1941 1 Fiskeørn trak NV. med Kysten fra Fynshav ind over Nørreskoven; her var Musvaagerne talrige, ofte 4-5 paa een Gang (SV.-Blæst, skyet). 7. 4. 1939 over Midten af Nørreskoven en højtgaaende Skrue paa ca. 20 Musvaager mod NV. langs Kysten og i Løbet af Formiddagen stadig Smaagrupper. (Let N., klart). 7. 5. 1947 saa daværende Postelev NIELS PEDERSEN, Nordborg, Kl. 13.30

2 Musvaager trækkende mod NNV. fra Nørreskoven til Havnbjerg Skov og Kl. 14,25 1 Fiskeørn + 4 Musvaager trækkende sammesteds og videre over Havnbjerg Skov mod NV. langs Kysten (ØSØ., klart).

Om Udflyvningen ved Tontoft Nakke foreligger et Par Iagttagelser af NIELS PEDERSEN: 31. 3. 1947 ved 13—14-Tiden set 8 Musvaager og 2 Spurvehøge trækkende over Tontoft Nakke

Fig. 3. Den vestlige Del af Birke-Pøl med Gelting Birk (Angel) i Baggrunden. Yderst tilhøjre skimtes Kegnæshøj ved Draget.

The western part of Birke-Pøl with Gelting Birk (Angel) in the background. To the right Kegnæshøj at the isthmus "Draget" is just visible.

fra Havnbjerg Skov og udover Havet i NNV.-Retning mod Sønderhoved paa Haderslev Næs (SV., ret uklart og Solsk.). 10. 4. 1947 paa kort Tid 4 Musvaager + 2 Spurvehøge mod NNV. (NV., skyet). 16. 4. 1947 paa kort Tid 4 Musvaager mod NNV. (SSV., klart). 20. 4. 1947 ved 12-Tiden 5 Musvaager mod NNV. (SV., Solsk.).

Et Par egne Iagttagelser fra Tontoft Nakke: 3. 4. 1947 med haard VNV.-Blæst og Solskin kom fra Kl. 11—12 ialt 10 Musvaager og 3 Spurvehøge fra Havnbjerg Skov og forsøgte at flyve ud over Havet, men trods mange og lange Anstrengelser kom Fuglene ikke frem i nordlig Retning og maatte ændre Kurs mod Ø.-ØNØ. til Helnæs ("Forskydning"). Desuden saas her 2 Spurvehøge, 1 Taarnfalk, 1 Blaa Kærhøg ♀ og 2 Mus-

vaager, der ikke trak ud. Ved Tontoft Nakke foregik tillige et uafbrudt stærkt Træk af Sanglærker (*Alauda arvensis*), Bogfinker, Tornirisker, Stære, Krager, Ringduer o. a.; Fuglene kom op sydfra og blev af Kystlinien tvunget mod Vest paa et snævert Omraade, nogen Udflyvning kunde ikke fastslaaes indenfor Synsvidde. 13. 4. 1947 med let NNØ.-Vind og Solskin trak Kl. 13,45—15,00 ialt 30 Musvaager og 7 Spurvehøge fra Havnbjerg Skov; men Fuglene bøjede mod V. og forsvandt i denne Retning ("Forskydning"). Derimod trak en Del Krager ud mod NNV. til Sønderhoved.

Paa Østkystruten kan muligvis ikke helt udelukkes en mindre Udflyvning mod NØ. undervejs, f. Eks. mod Horne-Lyø.

Fra Gelting Birk-Eggen synes endnu at udgaa et mere nordrettet Træk, som jeg mener at have paatruffet i Høruphav-Eggen. Ruten ser dog ud til at være ret svag: 28. 3. 1938 trak om Formiddagen 8 Musvaager enkeltvis over Lambjerg Indtægt ca. mod N. (let N.-NNØ., halvklart). Af Smaaiagttagelser kan fremdrages: 17. 3. 1934 Øst for Høruphav paa ret kort Tid set 2 Taarnfalk, 1 Spurvehøg og 3 Musvaager. 20. 3. 1934 sammesteds set 2 kredsende Musvaager, 1 Spurvehøg og 1 Taarnfalk. 16. 4. 1941 set 2 Spurvehøge sammesteds, højt kredsende (SV.-Blæst, Solsk.). En allerede forhen nævnt Iagttagelse af 2 Musvaager og 1 Hvepsevaage mod N.-NNV. over Østranden af Ketting Nor 18. 5. 1947 vedrører sandsynligvis denne Rute.

Som et Forsøg paa at paavise Ruter, der benyttes af Hvepsevaagen, vil jeg endnu føje et Par Iagttagelser til det foregaaende:

Henover Sønderborg gaar et ret stærkt Foraarstræk af Hvepsevaager. Fuglene kommer fra den sydligste Del af Sønderskoven og følger Kysten ind over Byen, hvor Kursen sættes mod Nord. I Dagene 21. 5.—4. 6. 1947 havdes daglig Træk paa denne Rute ved enhver Vindretning. 22. 5. passerede paa en Time 30, 25. 5. 20 og 26. 5. mindst 100 Fugle paa en Time; ellers ved kortere Observationer set fra 2—12 Fugle.¹⁾ Ved Begyndelsen eller Slutningen af Trækket saas ofte svagt Nordtræk over Sønderskoven.

For at finde ud af Trækkets Oprindelse foretog jeg 29. 5. 1947 en Observation fra Sønderskovens Sydøstkant med Kik-

¹⁾ Maj 1927 observeredes omkring 500 Hvepsevaager paa Træk henover Sønderborg (ANDERSEN 1930).

kert 10×50 : Kl. 12,30—13,10 saas over Kegnæs 2 Hvepsevaager gaaende lavt ca. mod Nord ved Sønderby. De gik noget efter udover Havet mod V.-VNV. til Sønderskoven og steg her ved op i en saa mægtig Højde, at de, til Trods for at de kom nærmere, kun var momentvis synlige i Kikkerten, naar de cirklede rundt. Højden maa sikkert have ligget mellem 2—3000 m. Derpaa hang atter 4 Hvepsevaager højt over Udgangspunktet mod Sønderskoven, medens 1 fløj lavt videre mod N. over Lambjerg Indtægt. Disse Fugle stammer sikkert fra Gelting Birk; men at der ogsaa kan udgaa Træk noget vestligere, viste en Hvepsevaage, der kom flyvende til Sønderskoven sydfra ret lavt over Havet (Svag S., Solsk. og klart). 1. 6. 1947 saas en Skrue paa 6 Hvepsevaager nær Sønderby gaaende mod N. over Høruphav (Frisk ØSØ., Solsk. og varmt). Hertil kommer som før nævnt en Hvepsevaage mod N.-NNV. over Østranden af Ketting Nor 18. 5. 1947.

Over Arnkilsøre observeredes som før nævnt $8 + 2$ Hvepsevaager mod Ø.-ØNØ. fra Sandbjerg Storskov 15. 5. 1947. Over Sandbjerg Storskov iagttoges 31. 5. 1947 Kl. 12,30 til 13,15 1 Hvepsevaage, der kom fra V.-VSV. og fortsatte videre ind over Skoven, samt $2 + 2 + 3$ enkelte Hvepsevaager kommende sydfra fra Eggen Syd for Sandbjerg Sø og flyvende mod Nord over Storskoven og derpaa langs Kysten mod NV. (Frisk Ø., Solsk. og halvklart).

Selvom disse Iagttagelser ikke giver noget udtømmende Billede af Hvepsevaagens Træk, viser de dog nogenlunde, at denne Fugl benytter selvstændige Ruter og herved mere synes at lade sig lede af Kystlinier; dog slaar den ogsaa ind paa enkelte af de øvrige Rovfugleruter. Det maa formodes, at der ogsaa foreligger en Art Skjoldnæsroute for denne Fugl, derpaa tyder NØ.-Træk over Nakkebølle (HAGERUP 1912, p. 176 samt HELMS 1918, p. 153). Analogt hermed udgaar der antagelig ogsaa Hvepsevaagetræk sydligere fra Angel eller Svansø (Schwansen) mod Ærø uden at berøre Als, derpaa tyder NØ.-Træk over Grensholm Vest for Ærø (OLSEN 1912, p. 13). — Mon der ogsaa gaar andre Rovfugle denne Vej?

Udforskningen af de forskellige Trækruter er en stor og omstændelig Opgave, der kræver en betydelig Indsats. Det er derfor ogsaa ret naturligt, at der i et Rids som det foreliggende

findes enkelte endnu ikke helt klarlagte Punkter. Men det er mit Haab, at det i nogen Grad er lykkedes at belyse Egnens Rovfugletræk og til den igangværende Trækundersøgelse (BLUME og FRÖLICH 1946, p. 243—256) at yde et Bidrag, hvorpaa der forhaabentlig kan bygges videre.

Ved kommende Trækundersøgelser bør Opmærksomheden være henledt paa Indgangspunkterne til Omraaderne udenfor Als, d. v. s.: Sønderhoved, Horne-Lyø, Helnæs (hvorvidt dette er positivt) samt naturligvis det allerede prøvede Skjoldnæs Fyr. Resultaterne herfra vil i første Række være af Betydning for den videre Udforskning af Trækket mod N. og NØ., men vil ogsaa være egnede til at støtte Fuldendelsen af Opgaverne paa Als. Kunde der saaledes i Koordination med disse Punkter foretages en Række Observationer paa Als—Sundeved med Poster ved alle Indgangspunkter og andre ønskelige Steder, vilde der ikke være langt til det fuldkomne Endemaal for denne Egn.

Naar jeg kunde tænke mig at afslutte dette Arbejde med en Betragtning over Egnens Rovfugletræk i Relation til C. A. BLUME og TH. FRÖLICHs Beretning, saa mener jeg ikke, at man maa se bort fra en Forbindelse med NNV.-Ruterne fra Als og Stensmark-Trækket paa Djursland, samt en Forbindelse med NØ.-Ruterne fra Als og "den vestlige Yderlinie for Foraars-trækket over Sjælland".

SUMMARY IN ENGLISH

The Routes of Birds-of-Prey on their Spring-Migration over the Island of Als.

On the basis of a number of observations the author outlines the routes of the birds of prey during spring migration across the island of Als and parts of the peninsula Sundeved (Slesvig). As regards migration this district seems to have an interesting situation, since the migration of birds of prey arriving here from Germany in almost uniform direction leaves Als in two different directions, *viz.* to the northeast and the northwest, after some ramifications having first been made (cf. map fig. 1).

The peninsula Gelting Birk on Angel seems to be an im-

portant starting base. From here a number of migration routes issue in a north-northeastern direction towards the district near the isthmus Draget on the south coast of Als and here they divide into two routes: the Skjoldnæs route to the northeast to Ærø, and the east-coast route, running along the east coast of Als almost in a northwestern direction and leaving this island at its north point in a northwestern direction towards Sønderhoved on the ness Haderslev Næs. The wind may cause shifting of the route at the entrance over south Als and the exit over north Als. On the map fig. 1 are given "the shiftings" with indication of the winds causing these shiftings.

From the Gelting Birk district another, still more northerly directed route seems to issue which has been met with in the Høruphav district; this route is used only at a minor scale, although there is a considerable migration of Honey Buzzards. Another important starting base seems to be in the coastal area of Midt-Angel, since here from the Dollerupholz district migrations go towards Borreshoved, and from the district near Holnæs there are migration routes towards Broagerland. In the former case the Sønderskov route is involved, since this route turns to the northeast to the forest Sønderskoven; a minority however probably continue northwards, *viz.* species which are not in the same degree attracted by woods; *e. g.* the Peregrine Falcon. In the other case the Arnkil route is involved; this route continues in a north-northeastern direction across Arnkil to North Als, where the direction is north-northwesterly. On this route too "shiftings" may occur, as in the Arnkil district.

Having passed Sønderskoven the Sønderskov route divides into two ramifications, each consisting of two "shiftings" used according to the prevailing wind. Of the ramifications at any rate the most easterly continues to Horne-Lyø on Fyen, a smaller branching having taken place along the coast towards northwest. Between the Sønderskov route and the Arnkil route there is evidently a certain connection of a shifting character; the former is thus used mainly when western winds to moderate south-eastern winds prevail; in the case of stronger south-eastern winds the latter route will be more frequently employed.

The Honey Buzzard travels along routes of its own, apparently more guided by the coast line; but it may also follow

a few of the routes of the other birds of prey. The direction of the migration is northern, but east-northeastern migrations have also been observed. Although the migration of the birds of prey in this district are not so considerable as they might be in the eastern part of the country, they are still fairly important. The following numbers have been noted: 100 Common Buzzards, and 20 Sparrow Hawks over Miang Lake during two hours, 60 Common Buzzards over Sønderkoven during one hour, 100 Honey Buzzards over Sønderborg during one hour, and 50 Common Buzzards, 15 Sparrow Hawks, 5 Kestrels, 1 Merlin, 1 Marsh Harrier and 1 young Golden Eagle during well over two hours in the district near Draget. On single occasions Eastern Buzzard (*Buteo b. intermedius*) has been observed on migration; so late as 15th and 18th of May 1947 migrating Common Buzzards (probably *intermedius*) were seen in the air together with the first Honey Buzzards.

The present paper is intended to be a contribution to the investigation into the migration of birds started by C. A. BLUME and TH. FRØLICH (Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **40**, 1946, p. 243—256, with a summary in English). With reference to the report by Messrs BLUME & FRØLICH the present author indicates a possible connection between the Stensmark migration on Djursland discussed in this report and the north-northwestern routes from Als and between the extreme western route of migration over Sjælland in spring and the northeast routes from Als.

Literatur.

- ANDERSEN, C. E. 1930: Fuglelivet i Sønderborg og Omegn. — Aarsskrift for Sønderborg Statsskole.
- BLUME, C. A. & FRØLICH, TH. 1946: En Plan for en Undersøgelse af Rovfugletrækket over Danmark med Beretning om Undersøgelserne over Foraarstrækket 1946. — Dansk Orn. For. Tidsskr. **40**.
- HAGERUP, A. 1912: Meddelelser fra de danske ornithologiske Stationer for 1911. — Dansk Orn. For. Tidsskr. **6**.
- HELMS, O. 1918: Fuglene ved Nakkebølle Fjord. — Dansk Orn. For. Tidsskr. **12**.
- OLSEN, R. JUL. 1912: Danmarks ynglende Strandfugle. Beretning om en Rejse i Farvandet Syd for Fyen. — Dansk Orn. For. Tidsskr. **6**.
-